

КОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Амма Алефтіна Володимирівна,
аспірантка кафедри філософії та політології
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

В ситуації поглиблення геополітичної нестабільності в сучасному світі, продовження російсько-української війни, загрози активізації військових дій у різних регіонах світу, що супроводжується глобальною економічною і соціальною нестабільністю внаслідок новітнього технологічного переходу і загрозою втрати роботи та засобів існування сотнями мільйонів людей зростає зацікавленість проблематикою подолання відчуження людини в інформаційній сфері, яка стала чи не ключовим простором її буттєвості в сучасному світі.

Якщо говорити більш детально про інформаційний простір та Інтернет як сферу зростаючого індивідуального і суспільного відчуження людини через втрату «живого спілкування» та його анонімізацію, то необхідно враховувати й те що Інтернет-технології можуть стати й механізмом для подолання різних форм відчуження. Зокрема вони відкривають широкі можливості до самоорганізації для маргіналізованих груп, які до того не мали жодних шансів впливати на соціальне життя. В Інтернеті ці групи отримують можливості та інструменти для швидкої концентрації своїх зусиль і прагнень. На цю характеристику Інтернету свого часу звертав свою увагу М. Кастельс.

У контексті цього заслуговує на увагу позиція української дослідниці В. Воронкової, яка, відповідаючи на застереження про продукування у віртуальній реальності відчуження, зауважує, що в Інтернеті перед кожною людиною постає «вибір: використовувати мережу як розвагу, або з її допомогою займатися власною освітою» [1, с. 25]. І обрання однієї з цих альтернатив залежить не від наявності доступу до Інтернету, а від освіти, виховання й соціального середовища становлення особистості. На відміну від детермінованого існування людини у світі знеособленої техніки індустріального суспільства, у віртуальній Інтернет-реальності, у мережевому соціальному просторі інформаційного суспільства людина має можливість фактично без жодних наладжувати комунікацію з іншими людьми та реалізувати свої особистісні якості, інтенції та прагнення.

Комунікативні механізми подолання відчуження і актуалізація адаптивних механізмів людини до швидкоплинного інформаційного середовища можуть проявлятися як «утворення соціальних структур за групами ідентичності і стереотипність масової культури й масової свідомості» [1, с. 30]. Комунікація між людьми і соціальними спільнотами і, як наслідок, формування соціальних структур за групами ідентичності сприяє збереженню колективних форм ідентичності у світі віртуальної інформації, який за своїми ознаками має високий ступінь швидкоплинності, фрагментарності і мозаїчності. Поряд з цим в деяких випадках і механізми стереотипізації, вироблення та поширення зразків масової культури дозволяє наблизити, спростити надскладний і мінливий світ інформації та символів для сприйняття сучасною людиною.

Поряд з посиленням здатності людини до адаптації у мінливому інформаційному просторі, продуктивним способом подолання відчуження в сучасному соціальному середовищі, який має значний комунікативний імпульс, є процеси солідаризації. І саме на це звертає увагу Н. Бойко, яка доводить, «сучасна солідарність втрачає територіальну, класову заангажованість, перестає відтворювати постійну спільність інтересів, цінностей та перестає бути прерогативою класової, групової свідомості» [2, с. 229]. Внаслідок цього в інформаційному суспільстві активізується здатність людей до об'єднання, солідаризації у мережах значної кількості цілком незнайомих людей за умови відсутності їх прив'язаності до конкретної території або соціальної групи.

Подолання різних аспектів інформаційного відчуження і збереження соціального здоров'я, як наголошує Н. Волковенко, має «сприяти солідаризації суспільства, протистояти його роз'єднанню, атомізації, сприяти розвитку соціального діалогу між соціальними інститутами, різноманітними громадськими об'єднаннями та людьми» [3, с. 24]. Водночас гармонізація між різними інтересами і потребами суб'єктів інформаційної активності можлива лише за умови вироблення ефективних практик соціальної комунікації, соціального діалогу, що у перспективі завбачує досягнення соціальної солідарності, толерантності, зрілості соціально-політичних відносин.

Певним чином підсумовуючи різні комунікативні способи і механізми подолання відчуження в сучасному світі, українська дослідниця К. Аверіна виділила три ключові способи подолання кризи ідентичності: «усвідомлення «чужого» як «іншого» через призму власної системи цінностей; усвідомлення власних смаків і уподобань і розуміння необхідності їх збереження в площині новітніх традицій і технологій; сприяння активізації творчого потенціалу як серед панівних верств населення, так і серед маргінальних верств» [4, с. 4].

Загалом виклики інформаційного суспільства ставлять перед людиною завдання вироблення механізмів подолання відчуження через розвиток магістральних цінностей та світоглядних орієнтацій, здатних підтримувати цілісність особистості та розвивати можливості її адаптації до мінливої соціокультурної реальності. Серед них особливої уваги заслуговують механізми соціальної солідаризації, саморефлексії та активізації творчого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Воронкова В. Г., Дзюбань О. П., Соснін О. В. Від homo sapiens до homo informaticus: антропологічні виміри інформаційного суспільства. *Інформаційне суспільство в світі та Україні: проблеми становлення та закономірності розвитку: колективна монографія*. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. С. 11–34.
2. Бойко Н. Поняття солідарності: традиційний та постмодерний підходи. *Соціальні виміри суспільства: зб. наук. праць*. Випуск 8 (19). Київ: Інститут соціології НАН України, 2016. С. 220–230.
3. Волковенко Н. М. Вплив інформаційного простору на соціальне здоров'я суспільства: глобалізований вимір. *Сучасне суспільство: зб. наук.праць*. 2020. Вип 1 (20). С. 18–31.
4. Аверіна К. С. Сучасна криза ідентичності: активність особистості чи шлях до сингулярності. *Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал*. 2017. Вип. 15. С. 3–5.